

9 клас
Основи правознавства

Урок 2

Тема: *Правова характеристика понять «людина», «особа», «громадянин». Громадянство України.*

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ: права і свободи людини, громадянство, апатриди, біпатриди

«Громадянином у загальному розумінні є той, хто причетний і до володарювання, і до підпорядкування».
(Аристотель, давньогрецький філософ)

Згадайте... — як ви пояснювали термін «громадянин» на уроках історії у 6 класі;

Чи знаєте ви, що — слово «громадянин» у дослівному перекладі з грецької означає «житель міста» і так називали людей, які мали право голосу?

Зверніть увагу на важливі статті Конституції України:

Стаття 3. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Стаття 4. В Україні існує єдине громадянство. Підстави набуття і припинення громадянства України визначаються законом.

Ви побачили, що в центрі уваги держави є людина, її права і свободи, а також правове становище (статус) її громадян.

В юридичній науці поняття *людина, особа та громадянин* посідають особливе місце, бо саме вони характеризують належність людини як біологічного суб'єкта до суспільства та держави і визначають особливості її статусу. Чим же ці категорії різняться?

Термін *«людина»* означає біологічну істоту, тобто представника роду людського як однієї з форм земного життя та продукт суспільних відносин. Поняття «людина» насамперед охоплює загальнородові риси, що відрізняють людину від інших живих істот.

Поняття **«особа»** частіше використовується в юридичній термінології. Ним позначається людина (особистість), яка є суб'єктом правовідносин, носієм прав і обов'язків. Тут воно має два значення: **«фізичні особи»**, або просто **«особи»**, — це конкретні люди та **«юридичні особи»**, під якими розуміють підприємства, установи та організації.

Фізичну особу, яка перебуває у стійкому правовому зв'язку з конкретною державою, називають **громадянином**. Цей зв'язок полягає у взаємних правах і обов'язках особи і держави. Громадяни наділені правами і свободами, на них покладаються певні обов'язки. Що ж до держави, то вона зобов'язана гарантувати громадянам їхні права і свободи, захищати їх як на території держави, так і поза її межами.

Не кожна особа в державі є її громадянином. Крім громадян на території кожної країни проживають іноземці, особи без громадянства, біженці. Тут і з'являється поняття **«правовий статус особи»**. Це становище людини в державі, визначене нормами права. Наприклад, правовий статус громадянина відрізняється від правового статусу іноземця тим, що лише громадянам належать більшість політичних прав. Наприклад, в Україні лише громадяни мають право стати державними службовцями, обирати або бути обраними до органів державної влади чи місцевого самоврядування, заснувати політичну партію або бути її членами тощо. Іноземці та апатриди не мають обов'язку захищати Україну.

Апатриди – особи без громадянства.

Біпатриди – особи, які мають громадянство двох або більше держав.

В Україні статус біпатридів вирішується однозначно:

«Якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України. Якщо іноземець набув громадянство України, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України»

(пункт 1 частина 1 статті 2 Закону України «Про громадянство України»).

Україна не забороняє мати особі громадянство іншої держави, але не визнає такого громадянства.

Громадянин — це особа, яка:

- належить до постійного населення певної держави;
- користується правами, наданими державою, та виконує обов'язки, покладені на неї;
- користується захистом із боку держави, як правовим, так і судовим;
- несе законодавчо закріплену відповідальність у разі порушення або невиконання певних рішень, а також у випадку порушення суб'єктивних прав інших осіб або невиконання власних юридичних обов'язків.

Передумовою цих прав і обов'язків є громадянство.

Громадянство - це стійкий правовий зв'язок особи з державою, що передбачає їхні взаємні права та обов'язки.

Світова практика передбачає два способи набуття громадянства:

- ✓ за народженням (філіація);
- ✓ за заявою (натуралізація).

Перший спосіб передбачає два варіанти:

- *«право землі»* — коли громадянство залежить від місця народження, а не від громадянства батьків;
- *«право крові»* — коли громадянство визначається згідно з громадянством батьків і не залежить від місця народження.

В Україні питання громадянства врегульовують Конституція України, Закон «Про громадянство України» 18 січня 2001 р., положення інших нормативно-правових актів та міжнародних договорів. Усі громадяни України мають рівні права і свободи, незалежно від моменту й підстав набуття громадянства.

З Конституції України

Стаття 25. Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство.

Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі.

Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами.

Законодавство України проголосило принципи, які унеможливають автоматичне набуття або втрату громадянства України внаслідок зміни сімейного стану, місця проживання тощо. Крім того, закріплено принцип рівності громадян України незалежно від підстав, порядку й моменту набуття ними громадянства України.

Належність до громадянства України

Основним документом громадянина України є паспорт. Нині в Україні запроваджено паспорти — пластикова картка, яку отримують з 14 років. Громадянин зобов'язаний дбайливо ставитися до свого документа, за втрату або пошкодження паспорта, а також за проживання без паспорта чи з недійсним паспортом передбачено притягнення до адміністративної відповідальності.

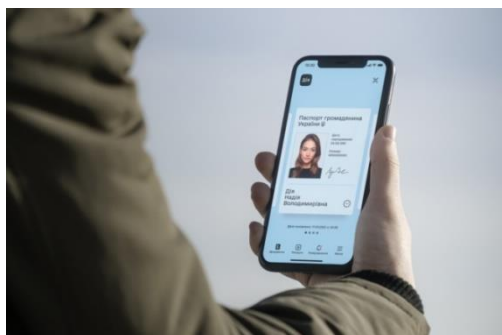

Документи, що підтверджують громадянство України:

- паспорт громадянина України;
- паспорт громадянина України для виїзду за кордон;
- тимчасове посвідчення громадянина України;
- дипломатичний паспорт;
- службовий паспорт;
- посвідчення особи моряка;
- посвідчення члена екіпажу;
- посвідчення особи на повернення в Україну.

З 23 серпня 2021 року вони на рівні закону мають таку ж юридичну силу, як і їхні пластикові чи паперові аналоги. Цікаво, що Україна стала першою у світі державою, де можна використовувати цифрові паспорти без паперових чи пластикових аналогів.

У вирішенні питань щодо громадянства беруть участь органи з питань громадянства, іноземні представництва України, комісія з питань громадянства при Президенті України. Остаточне рішення про набуття або втрату громадянства України приймає **Президент України**.

Висновки

Правовий зв'язок між людиною та державою називають громадянством. Цей зв'язок є стійким, не обмеженим у просторі. Іноземці, які перебувають в Україні на законних підставах, мають в Україні більшість особистих і соціально-економічних прав, передбачених Конституцією України для громадян України.

Порядок набуття та припинення громадянства України визначено Законом України «Про громадянство України». Найчастіше громадянство України набувається за народженням, чимало людей отримують його за територіальним походженням, дехто набуває громадянство шляхом прийняття до громадянства. Усі громадяни України мають рівні права і свободи, незалежно від моменту й підстав набуття громадянства.